

Smuda, Henryk

Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych w latach 1973-1977

Rocznik Mazowiecki 7, 355-361

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

V. K R O N I K A

HENRYK SMUDA

MAZOWIECKI OŚRODEK BADAŃ NAUKOWYCH W LATACH 1973—1977

Lata 1973—1977 stanowiły okres dalszego rozwoju Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych MTK. Dotychczasowe sześciolateczne doświadczenia wykazały, że głównym kierunkiem działalności winno być prowadzenie prac badawczych i dydaktyczno-oświatowych za pośrednictwem terenowych placówek naukowych rozmieszczonych na obszarze całego byłego województwa warszawskiego.

Istniejące do roku 1973 cztery Stacje Naukowe MOBN: w Ciechanowie, Mławie, Siedlcach i Żyrardowie, nie były w stanie sprostać stale rosnącemu zapotrzebowaniu społecznemu na prace naukowo-badawcze na Mazowszu, Kurpiach i Podlasiu. Kierując się potrzebami intensyfikacji badań, jak również koniecznością objęcia opieką naukową całego obszaru historycznego Mazowsza, a w szczególności większych ośrodków przemysłowych oraz miast o tradycjach historycznych, rozpoczęto starania w celu utworzenia dalszych stacji.

W roku 1973 powołano do życia Stację Naukową w Ostrołęce. Trudności organizacyjne, a szczególnie brak samodzielnego lokalu, spowodowały, że po kilkunastomiesięcznej działalności stacja ta przestała istnieć. Wychodząc naprzeciw potrzebom i postulatом społeczeństwa powiatu i miasta Pruszkowa, przy czynnym poparciu miej-

scowych władz oraz Pruszkowskiego Towarzystwa Kulturalno-Naukowego, utworzono w 1974 r. Stację Naukową MOBN w Pruszkowie. Na mocy decyzji najwyższych władz partyjnych i państwowych powstał w Pułtusk Ośrodek Polonijny, co spowodowało włączenia się MOBN do prac badawczych nad problemami emigracji. Temu poświęcone starania uwieńczone zostały utworzeniem na początku roku 1975 Stacji Naukowej MOBN w Pułtusk.

W wyniku zmian podziału administracyjnego PRL, jakie miały miejsce w 1975 r., na mocy decyzji ministra kultury i sztuki Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych, jako placówka naukowo-badawcza Mazowieckiego Towarzystwa Kultury, podniesiony został do rangi ośrodka ponadwojewódzkiego. Z tą chwilą w zasięgu działania MOBN znalazły się te województwa, których obszary w całości lub w części związane są historycznie z Mazowszem, Kurpiami i Podlasiem. Są to województwa: stołeczne, białsko-podlaskie, ciechanowskie, łomżyńskie, ostrołęckie, płockie, radomskie, siedleckie i skierniewickie. Wspomniany podział administracyjny zrodził nowe potrzeby i wykazał równocześnie niedoskonałość dotychczasowego rozmieszczenia terenowych placówek MOBN, obejmujących jedynie cztery spośród

dziewięciu województw. Sytuacja ta spowodowała konieczność rozbudowy sieci placówek.

W 1976 r. po dwuletniej przerwie w wyniku porozumienia z władzami wojewódzkimi reaktywowano Stację Naukową w Ostrołęce. W roku 1977 z inicjatywy mgr Teresy Borkowskiej, naczelnika miasta Łowicza, przy czynnym współudziale miejscowego środowiska naukowego, m.in. doc. dra Jana Wegnera, ks. dra Zbigniewa Skielczyńskiego oraz dra Kazimierza Jędrzejczyka, powołano do życia Stację Naukową MOBN w Łowiczu. Placówka ta jest pierwszą, której działalność naukowo-badawcza i organizacyjna finansowana jest przez władze miasta przy pomocy społeczeństwa i zakładów pracy ziemi łowickiej.

Rada Naukowa Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych

Nieodżałowaną stratą dla Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych stała się w dniu 24 czerwca 1973 r. śmierć współtwórcy i pierwszego przewodniczącego Rady Naukowej MOBN prof. dra Stanisława Herbsta, wybitnego i niestrudzonego organizatora i propagatora nauki i kultury Mazowsza. Nowym przewodniczącym Rady Naukowej wybrany został prof. dr Aleksander Gieysztor, pełniąc tę funkcję do lipca 1977 r.

Wspomniane na wstępie zmiany podziału administracyjnego spowodowały konieczność dokonania korekt Statutu Mazowieckiego Towarzystwa Kultury, a tym samym i MOBN. Fakt ten wpłynął na przedłużenie kadencji pierwszej Rady Naukowej Ośrodka. Podkreślić należy, że w wyniku tego główny ciężar pracy spadł na barki Prezydium Rady pod przewodnictwem prof. Gieysztora z udziałem prof. dra Stanisława Berezowskiego, prof. dr Anny Kutrzeby-Pojnarowej, dra Benona Dymka, mgra Józefa Kazimierskie-

go oraz sekretarza naukowego MOBN dra Bogusława Gierlacha.

W ramach Rady Naukowej MOBN działało sześć komisji specjalistycznych:

- Komisja Historii Starożytnej i Średniowiecznej
Przewodniczący prof. dr Aleksander Gieysztor
- Komisja Historii Najnowszej
Przewodniczący prof. dr Stanisław Kalabiński
- Komisja Problemów Współczesnych
Przewodniczący prof. dr Stanisław Berezowski
- Komisja Etnograficzna
Przewodnicząca prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa
- Komisja Językoznawcza
Przewodniczący prof. dr Witold Doroszewski i dr Barbara Falińska
- Komisja Wydawnicza
Przewodniczący doc. dr Stanisław Russocki

W dniu 19 lipca 1977 r. minister kultury i sztuki powołał nową Radę Naukową MOBN, której kadencja trwać będzie do roku 1981. Przewodnictwo objął prof. dr Ryszard Kołodziejczyk (skład osobowy Rady Naukowej MOBN MTK zob. str. 361). Inauguracyjne posiedzenie Rady Naukowej drugiej kadencji odbyło się w dniu 8 listopada 1977 r.

Działalność MOBN

Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych prowadził w latach 1973—1977 swą działalność głównie poprzez terenowe placówki naukowe. Ośrodek warszawski, skupiający kierownictwo MOBN, pełnił rolę koordynatora oraz centrum wydawniczego.

Stacje naukowe

1. Spośród terenowych placówek MOBN w latach 1973—1977 na czoło wysunęła się Stacja Naukowa w Ciechanowie. Skupiła ona prężny aktyw

miejscowych badaczy oraz miłośników Ciechanowa i ziemi ciechanowskiej; pozyskała również do współpracy Towarzystwo Miłośników Ziemi Ciechanowskiej oraz miejscowe zakłady pracy, spośród których Zakłady Graficzne w Ciechanowie objęły nad nią patronat. Opiekę naukową sprawował członek Rady Naukowej MOBN prof. dr Andrzej Zahorski. Dorobek naukowy, dydaktyczny oraz osiągnięcia wydawnicze spowodowały, że z dniem 1 stycznia 1977 r. utworzony został na bazie dotychczasowej stacji Zakład Naukowy MOBN w Ciechanowie, którego kierownictwo sprawuje dr Aleksander Kociszewski. Zakładowi podporządkowano organizacyjnie i merytorycznie Stacje Naukowe w Mławie i Pułtusk w województwie ciechanowskim. Plany badawcze zakładu preferują potrzeby tego województwa.

a. Stacja Naukowa w Mławie do roku 1975 kierowana była przez dra Tadeusza Orackiego, następnie mgr Benedyktę Kruszyńską.

b. Stacja Naukowa w Pułtusk kierowana jest od chwili jej utworzenia przez Mirona Owsiewskiego.

2. Stacja Naukowa w Łowiczu pod kierownictwem mgr Aliny Owczarek skupiła wokół siebie liczne grono pracowników nauki oraz miejscowych badaczy. Na czele powołanej Rady Naukowej Stacji stanął doc. dr Jan Wegner, a opiekę naukową z ramienia Rady Naukowej MOBN objął jej przewodniczący, prof. dr Ryszard Kołodziejczyk. Obszarem działania stacji jest miasto Łowicz i historyczna ziemia łowicka.

3. Stacja Naukowa w Ostrołęce kierowana była początkowo przez mgra Bernarda Kielaka. Po reaktywowaniu jej w 1976 r. funkcję tę objął mgr Henryk Maćkowiak. Swym zasięgiem działania obejmuje całe województwo ostrołęckie.

4. Stacją Naukową w Pruszkowie od jej utworzenia kieruje mgr Marek

Piotrowski. Działalnością swą obejmuje ona miasto Pruszków oraz obszar województwa stołecznego. Stacja utrzymuje ścisłą współpracę z władzami miasta, Pruszkowskim Towarzystwem Kulturalno-Naukowym oraz z miejscowymi zakładami pracy.

5. Stacja Naukowa w Siedlcach kierowana była do roku 1976 przez mgr Urszulę Głowacką-Maksymiuk, a następnie do końca III kwartału 1977 r. przez mgr Czesława Drzewiczaka.

6. Stacja Naukowa w Żyrardowie prowadziła swą działalność do końca 1976 r. pod kierownictwem mgr Aliny Gryciuk. Opiekunem naukowym z ramienia Rady Naukowej MOBN była prof. dr Irena Pietrzak-Pawłowska. Swym zasięgiem stacja obejmowała Żyrardów oraz północno-wschodni obszar województwa skierniewickiego. Od 1977 r. pracą tej placówki kieruje Wojciech Machowski. Jej działalność wspierana była przez Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Skierniewicach z siedzibą w Żyrardowie oraz Towarzystwo Przyjaciół Żyrardowa.

Działalność naukowo-badawcza

1. Badania etnograficzne

a. „Ekspedycja Kołbielska”. Badania etnograficzne ziem położonych nad rzeką Świder prowadzone były przez zespół pracowników naukowych pod kierunkiem Komisji Etnograficznej Rady Naukowej MOBN. Zostały one przerwane w roku 1975 na skutek braku środków finansowych. Wskazane jest dokończenie rozpoczętych prac, jak również opublikowanie ich wyników. Stanowiłoby to bowiem jedno z nielicznych kompleksowych opracowań etnograficznych w skali kraju.

b. Badania nad ludowym budownictwem drewnianym w początkach zostały w 1973 r. na Kurpiach przez Stację Naukową w Ostrołęce. Z powodu krótkiej żywotności tej placówki

na Mazowszu. Są to: „Przasnysz — 550 lat” oraz w Pułtuskę pn. „Lele-wel”. Na sesjach tych referaty nauko-we z ramienia zakładu wygłaszał dr Kociszewski.

Działalność dydaktyczno-oświatowa

1. Działalność dydaktyczna

W jej ramach stacje naukowe i za-kład prowadziły seminaria doktoranc-kie.

Zakład Naukowy w Ciechanowie z zakresu: a. Historii literatury — kie-rownikiem seminarium była prof. dr Janina Saloni-Kulczycka, zostało ono rozwiązane w wyniku przejścia dokto-rantów na seminarium UW; b. Historii nowożytnej — seminarium prowadzi prof. dr Andrzej Zahorski.

Stacja Naukowa w Ostrołęce: Eko-nomika przemysłu — kierownikiem po-wstałego w roku 1977 seminarium jest doc dr Irena Fierle.

Stacja Naukowa w Pruszkowie: Ekonomika przemysłu — seminarium utworzono w roku 1976 pod kierowni-ctwem prof. dra Tadeusza Kierczyń-skiego.

Stacja Naukowa w Siedlcach: Hi-storia regionu — kierownikiem semi-narium był prof. dr Józef R. Szaflik, rozwiązane ono zostało w 1974 r. w wyniku przejścia doktorantów na UW. Językoznawstwo — seminarium kiero-wane było przez prof. dra Przemysła-wa Zwolińskiego, rozwiązane zostało w roku 1974.

Stacja Naukowa w Żyrardowie: Dzieje przemysłu i klasy robotniczej — kierownikiem seminarium była prof. dr Irena Pietrzak-Pawłowska, zostało ono rozwiązane w wyniku przejścia do-ktorantów na UW.

Prowadzone przez MOBN semina-ria doktoranckie pozwoliły w latach 1973—1977 utworzyć 12 przewodów dok-torskich. Do końca 1977 roku cztery osoby uzyskały stopnie doktorskie, a dwie dalsze finalizują przewody. Za

najciekawszą uznać należy pracę Alek-sandra Kociszewskiego pt. „Mazowsze w epoce napoleońskiej”, powstałą w wyniku uczestnictwa w seminarium prowadzonym w Stacji Naukowej w Ciechanowie przez prof. Andrzeja Za-horskiego. Praca recenzowana przez prof. Stanisława Herbsta i doc. Wła-dysława Zajewskiego otrzymała bar-dzo wysokie oceny i opublikowana zo-stała przez MOBN w roku 1976.

2. Działalność oświatowa prowa-dzona była przez wszystkie terenowe placówki naukowe Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych w formie tzw. „Studium wiedzy o regionie”, sta-nowiącego cykl wykładów i odczytów dla aktywu kulturalno-oświatowego oraz młodzieży szkolnej. Najbogatszy dorobek w tym zakresie zanotowały: Stacja Naukowa w Pułtuskę, Zakład Naukowy w Ciechanowie oraz Stacja Naukowa w Ostrołęce. Wykłady obej-mowały szeroki wachlarz zagadnień związanych z propagowaniem wiedzy o Mazowszu, Kurpiach i Podlasiu, jak również tematykę okolicznościową.

3. Działalność dokumentacyjno-in-formacyjna

Prace w tym dziale koncentrowały się głównie na rozbudowie księgozbio-rów terenowych placówek MOBN. Po-większone zostały przede wszystkim zbiory działów ogólnoinformacyjnych, Masovianów oraz publikacji niezbęd-nych dla istniejących i projektowa-nych seminariów doktoranckich. Łącz-na wartość księgozbiorów przekroczyła pod koniec roku 1977 sumę 1 mln zł. Największy księgozbiór zgromadził Za-kład Naukowy w Ciechanowie. Zawie-ra on ponad 11 tys. woluminów o łącz-nej wartości ponad pół miliona zło-tych. Zbiór biblioteczny Stacji w Siedl-cach liczy około 5 tys., Stacji Pruszk-ów oraz Żyrardów każdy ponad 2 tys. książek.

Do roku 1976 kontynuowano gro-madzenie informacji w postaci karto-teki prac dyplomowych oraz magister-

skich, doktorskich i habilitacyjnych związanych tematycznie z Mazowszem, Kurpiami i Podlasiem. Z uwagi na niedostateczną obsadę kadrową robiono to dorywczo, przy czym informacje gromadził jedynie Ośrodek w Warszawie oraz Zakład Naukowy w Ciechanowie. Prace te wymagać będą w przyszłości kontynuacji, opartej o jednolity schemat.

MOBN oraz jego placówki naukowe udzielały informacji i konsultacji badaczom regionu. Ich liczba wzrastała z roku na rok w miarę rozwoju ośrodka i osiągnęła w roku 1977 liczbę 1 tys.

Ze zbiorów bibliotecznych korzystało rocznie w stacjach ośrodka około 1,5 tys. osób.

Skład osobowy*
Rady Naukowej
Mazowieckiego Ośrodka
Badań Naukowych MTK
II Kadencji

Prof. dr Ryszard Kołodziejczyk
— przewodniczący

* Stan na dzień 31 XII 1977 r.

EWA MARKOWSKA

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Działalność wydawnicza Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych w latach 1973—1977 zamknęła się liczbą 30 prac opublikowanych drukiem i na małej poligrafii. Dział Wydawniczy w Warszawie ogłosił 16 prac, Zakład Naukowy MOBN w Ciechanowie — 8, Stacja Naukowa w Siedlcach — 3 oraz

Prof. dr Tadeusz Kierczyński
— z-ca przewodniczącego
Prof. dr Anna Kutrzeba-Pojnarowa
— z-ca przewodniczącego
dr Zbigniew Pustuła
— sekretarz
Prof. dr Stanisław Berezowski
dr Benon Dymek
Doc. dr Barbara Falińska
Doc. dr Jerzy Gąssowski
dr Bogusław Gierlach
Prof. dr Aleksander Gieysztor
Prof. dr Andrzej Jeziński
Doc. dr Mariusz Karpowicz
mgr Józef Kazimierski
dr Aleksander Kociszewski
Prof. dr Witold Koehler
Prof. dr Jerzy Kondracki
Prof. dr Stanisław Lorentz
Prof. dr Ryszard Manteuffel
Prof. dr Stefan Nowakowski
Doc. dr Michał Olejzki
Prof. dr Irena Pietrzak-Pawłowska
Doc. dr Mieczysław Rakowski
Doc. dr Stanisław Russocki
Prof. dr Henryk Samsonowicz
Prof. dr Włodzimierz Szafranski
Doc. dr Danuta Tyrawska-Spychałowa
Prof. dr Adam Wolff
Prof. dr Andrzej Zahorski
dr Krzysztof Zwoliński
Doc. dr Anna Żarnowska

Stacje Naukowe MOBN w Pruszkowie, Ostrołęce i Łowiczu po 1 pracy.

Wszystkie wydawnictwa MOBN związane są tematycznie z regionem Mazowsza i Podlasia. Dużym zapotrzebowaniem społecznym odznaczają się prace poświęcone dziejom miast mazowieckich, które w latach siedemdziesią-